

Törvényszéki bejegyzési szám: G. II. 1264/1939.

I. évfolyam.

Brassó, 1939. szeptember.

Cenzurat.

I. Mutatványszám.

UNITÁRIUS JÖVENDŐ

Egyháztársadalmi, hitéleti és missziói célokat szolgáló lap.

Felelős szerkesztő: Kovács Lajos brassói lelkész-esperes.

Megjelenik minden hónap 20-án. Előfizetési ára évi 100 lej. Magyarországon 4 Pengő.

INDULÁS.

Fenti címmel új egyháztársadalmi, hitéleti és missziói célokat szolgáló lap indul unitárius egyházunkban. Tekintélyes egyházi és világi egyháztagok komoly és önzetlen egyházi gondolkozása, felelős egyházszerepette és önként felajánlt áldozatkészsége tette lehetővé a lap alapítását és elindulását. Szükségét érezték egy népszerű irányt képviselő lap létrehozásának, amely minden pártérdektől vagy egyéb befolyástól mentes s amelyben mindenki szabadon, bátran elmondhatja tárgyilagos véleményét egyházunk és hitünk érdekében. Sokaknak a lelke mélyén meghuzódó aggodalom és elégedetlenség, a jelen szemlélése és a jövőre gondolás utat tört magának, hogy a szabad megnyilatkozásnak teret biztosítson mindenki számára s egyengesse az utat azoknak visszatérésére az egyházi munkamezőre, akik elkedvetlenedve félreállottak s akiknek tudását, szakértelmét és tapasztalatait napról-napra mindjobban érezzük.

Talán nem kell mondanunk, hogy anyaszentegyházunk őszinte szeretetétől és hitünk biztató jövőjétől vezéreltetve: önzetlenség és megfontolt gondolkozás, önmehtagadás és magasabb egyházi érdek irányítja minden gondolatunkat. Tiszta erkölcs, kiérdemelt bizalom és meggyőző erő a fegyverünk. Felfrissült szellemmel és megerősödött akarattal, tisztánlátással és mindenkinek érdeme szerint való őszinte megbecsülésével azon az uton akarunk járni, amelyet a mult bölcsessége és tapasztalata évszázados nehéz küzdelmek között egyengetett a jobb jövőben soha el nem vesztett hit s álmára.

Történelmünk azt tanítja, hogy az egyházi elem kötelességtudata és hivatásának a legjobb betöltése, a világiak mélyen átértézt egyházszerepette és hitbuzgósága nagyon nehéz időkben is kitermelte a szükséges lelki és anyagi értéket és megtette a mentő lépéseket, hogy az egyház lennmaradását és továbbfejlődését, az unitárius gondolat terjedését és erősödését biztosítsa.

Egyháziak és világiak összefogása, összetartása és minden unitáriusnak fölébredt érdeklődése és együttműködése biztosíthatja ma is a fejlődést és a haladást. Öntudatos vallásos gondolkozáson és szilárd erkölcsi alapon álló embereknek céltudatos munkája adhat kellő erőt az unitarizmusnak, melynek ma már az egész világon hire-neve van, hogy tisztult hitfelfogásával és elvitathatatlan hitigazságaival fokozatosan és minél érezhetőbben betöltse a kovász-szerepét a lelki világban, melyre a Jézus szellemétől áthatva, tagadhatatlan hivatása van.

Az egyházi élet fejlesztésével kapcsolatban tehát az unitarizmus öntudatosítására törekszünk. A mainál öntudatosabb unitarizmust akarunk, amely erejét éreztesse befelé és kifelé. Olyant, amely értéket ad az embernek a hitben és vallásos gondolkozásban; amely a közönyösnek látszó embert is gondolkozóba ejti és foglalkoztatja. Amely arra ösztönöz mindenkit, hogy önértékes tagja legyen az egyháznak és megértő követője a hitnek. Aki megértse és átértékesse, hogy akár egyetemes vonatkozásban, akár kisebbségi sorsban, mindenekfelett azonban a szellemi haladás, az egyéni műveltség és kultúra, az emberies gondolkozás és cselekedetek szempontjából milyen fontos szerepe van az egyháznak. Jobban ki akarjuk fejleszteni azt a gondolkozást, amely az egyháztagoktól nemcsak anyagi áldozatot vár, hanem segíti a jogok gyakorlásában; nemcsak a vezetést osztja meg egyháziak és világiak között, hanem utat enged ötleteknek és javaslatoknak és lehetőséget biztosít gyakorlati eredmények létrehozására. Munkások akarunk lenni abban, hogy egészséges, bizalomkeltő egyházi élet fejlődjen ki az egész vonalon. Tájékoztatást akarunk nyújtani a külföldi unitárius és más szabadelvű mozgalmakról. Megnyitjuk a lapot a szépirodalom számára s nem hanyagoljuk el az egyháztörténelmet.

Kritikai alapon állunk. Figyelni akarjuk a hivatalos Egyház működését és a vezetők ténykedéseit, de felkarolni a legjelentékenyebbnek látszó egyházköri és egyházközségi mozzanatokot is. Követelni fogjuk a lelkész-és teol. tanárképzés színvonalának a mai kívánalmak szerint való emelését, embereknek értékük szerint való maguk helyére juttatását, de nem hanyagoljuk el az iskolaügyet, egyletek és intézmények hivatásszerű működését. Építő kritikát akarunk. Értékelni fogunk minden komoly és önzetlen lépést, meggondolt szót és elért eredményt, de nem hallgatjuk el a hibákat. Követelni fogjuk a legmesszebbmenő erkölcsi tisztaságot, határozottságot, szellemi és anyagi erőt elsősorban azoktól, akik alkalmasoknak tartják magukat arra, hogy az élen álljanak, vezessenek és irányítsanak, általában pedig az egyház minden tagjától. Szigorú ítéletet tartunk mindazok felett, akik önmagukkal és másokkal szemben nem ilyen mértékkel mérnek.

Indulunk, magas és határozott célkitűzéssel az Egyházért és az unitarizmusért. Sorainkba hívunk mindenkit, aki igazán szereti hitét és egyházát s annak javát munkálni akarja. Munkatársunknak tekintünk mindenkit, akinek van mondanivalója és segítőnknek minden olvasót, aki a lap előállításában anyagi és erkölcsi támogatást nyújt. Álljon közénk, vagy legalább mellénk az, aki komoly életfelfogással, bátor szóval, határozott magatartással, szabad megnyilatkozással és példátadó cselekedetekkel hasznára és építésére akar lenni az Unitárius Egyháznak és Unitárius Szellemnek.

Az egy igaz Isten nevében, előre az unitárius jobb jövőért!

A szerkesztő bizottság.

JÖVENDŐNK.

Azok, az aggodalmainkat súlyosbító értesülések és hírek, melyek egyházunk erkölcsi és anyagi ereje fokozott hanyatlásáról beszélnek, minket önmagunkba szállásra, egyházunk és intézményeink helyzetének és jövőjének önzetlen vizsgálatára unszolnak; sőt öntudatos unitárius voltunk ezt egyenesen kötelességünké teszi. Át kell tekintenünk tehát a közelmúlt eseményeit, megállapítanunk a *jelen*t, és a várakozásteljes *jövő*t. Mérlegelnünk kell multbeli tényeket, a jeleni helyzetet s a jövőért megvalósítandó elgondolásokat és terveket.

A *Múlt*-ra vonatkozólag megállapíthatjuk, hogy egyházi életünk az őseink által kitaposott utról letért. Az elődeink nyomdokain haladó korosabb vezetőség a további egyházvezetéstől eltávozott és szemlélové vált. Megállapíthatjuk, hogyha a visszavonult vezetőség az adott körülmények között kimagaslót nem is termelt, de a megnehezült élet és társadalmi viszonyok között is, erős akarattal s jövőbe néző tekintettel úgy munkált, hogy biztosította egyházunknak és intézményeinknek létét, fennmaradását, s jövőbeli továbbfejlődésének lehetőségét is. Számításba véve az emberi élet véges voltát s az egyház és intézményeinek örök életre hivatottságát, törekedett az ifjabb nemzedék kiválóbb tagjai előtt az egyházi életvezetés kapuit nyitogatni, hogy az utánpótlás, a hagyományos szellemben való továbbvezetés zökkenés nélkül folytatható lehessen.

Ámde pár év előtt egy áramlat tört elő, helyet az ifjuságnak jelszóval. Minthogy pedig egyházunk főhatóságának tagjai a közelmúltban tömegesen fiatalítottak, ez áramlat előttük nemcsak rokonszenves volt, de vezetőik rábeszéléssel, szervezkedéssel, aláírásokkal, fogadalomtétellel törekedtek azt általánossá és kötelezővé is tenni, ami sikerrel járt. Hogy ez általánosításban a jelszó rokonszenves voltának, egyes vezetők magán érdekének, a külföldi tanulmányi uton szerzett idegen ismereteknek, a tapasztalatlanságnak vagy a gyakorlati élet nem ismerésének volt-e nagyobb szerepe, az ma még nem tekinthető át.

De tény az, hogy egy napon tömeges aláírással az ősz egyházfő nyugalomba vonulását követelték; a másik napon részben látszólagos, részben alaptalan indokok alapján egyes vezető állás betöltőinek távozását igényelték, kifogásolták egyházunk lassan előhaladását, elzárkoztak a jobb meggyőződésre intő figyelmeztetések elől, s így elkedvedlenítették még azokat a vezetőket is, kiket maguk is megtartani óhajtottak, de akik az előrelátható romboló munkában való együttmunkálástól kedvüket elveszítették.

E helyzetben az azon időbeli vezetőség az egyházi fegyelem eszközeit alkalmazhatta volna, de nem élt ezzel. Tette azért, mert a hatalom eszközeivel való letörés mindig kétes eredményű s még kétesebb állandóságú. Tette azért, mert a mai társadalmi elhelyezkedésben az már nemcsak mint kebli ügy jelentkezhetett, hisz mint hirszolgalat, a külvilág homlokterébe kerülhe-

tett volna. A belső egyenetlenségnek külső ismertetése már magában romboló hatályu. Kisebbségi egyházban minden rombolás közérdekellenes. Tette azért, mert egyházunk közérdekére kevesebb veszélyt vélt találni abban, ha a vezetést egy gyakorlatlan ifjuságnak át-bocsátja, mintha az erőszak alkalmazásával az egyházi életben az izgalmat és a türelmetlenséget állandósítja. Végül tette abban a reményben, hogy a tapasztalatlanság által okozott károk az okozókat öntudatra, önbelátásra ébresztik s e károk helyreépíthetőek lesznek.

Bekövetkezett tehát a régi vezetőség lemondása és távozása. Mit a türelmetlen ifjuság nemcsak tudomásul vett, hanem sietett is az elhagyott állásokat (püspök, főgondnok, közügyigazgató, dékán, esperesek stb.) az ezekre törtető vezetőkkel betölteni. Ez a történelme az ugynevezett őrsekváltásnak.

Történt mindez mintegy 2 év előtt... A mához jutottunk: Két évi munkának eredményei és sajnálatos következményei állanak ma előttünk ténymegállapítás és feladataink, teendőink elhatározása végett. Nézzük tehát a MÁT.

Az önteltségi tervekkel talán bővelkedő, de azokat ki nem érlett és azok megvalósításának lehetőségeivel nem számoló ifjusági vezetőség munkájának eredményül szomorú erkölcsi és anyagi következményeket kell megállapítanunk.

Erkölcsei tekintélyünk fogyatékosságát, süllyedését kell megállapítanunk abban, hogy az egyházi törvényeink iránti tisztelet és engedelmség megfogyatkozott, csaknem eltűnt. Példaképen említünk fel csak néhányat. Ime: meg nem üresedett tisztviselői állások töltetnek be egy későbbi megüresedés reményében és esetére; alapítványi ingatlanok lettek eladva főhatósági előzetes jóváhagyás és engedélyezés nélkül, állás lett betöltve az egyházi törvények rendelkezéseinek félretételével, lelkeszi kinevezés történt főjegyzői aláírással, bérház építés lett bevezetve költségvetés, fedezet kimutatás és főhatósági előzetes jóváhagyás nélkül, az egyházat terhelő nehéz kölcsön lett felvéve előzetes főhatósági megkérdezés nélkül, bevételi és kiadási számadások hiányát állapítja meg maga a főtanácsi jegyzőkönyv, stb. stb. *Erkölcsei tekintélyünk* rombolódik azzal is, hogy főtisztviselői állás betöltése támadás és több irányú megbeszélés tárgyát is képezi; valamint azzal is, hogy az elkezdett építkezéshez szükséges újabb kölcsönnek felvételéhez keresett hitelkérés zárt ajtókra talált.

Anyagi helyzetünk és tekintélyünk még vsszélyezettebb hatása még közvetlenebb. Az egyházunknak anyagi erejét felülmuló nagy bérház építés, melyhez költségvetés, fedezet előzetes összegyűjtés és jóváhagyás nélkül kezdettek, több mint 7 hónapon át félbeszakítottan hevert, napjainkban már belekezdettek a folytatáshoz, de ez a zavartalan befejezést még nem biztosítja. Egy alapítványi vagyonnak rendezése és kezelése tekintetében zavar és egyenetlenkedés uralkodik. Hagyatéki perek folyamatban létele, viszont a kötött részleges kiegyezések nem nyújtanak lehetőséget az ügy mibenlétének áttekintésére. A kezelő és rendező bizott-

ság tagjai egymást vádolják mulasztással és károkozással. Számadások még hiányzanak s csak az a szomorú tény állapítható meg, hogy e vagyonnak legjellegzetesebb jövedelem forrását, az oltvány faiskolát, az államhatalom tiltotta be elhanyagolás címén.

Még ha ezuttal nem is foglalkozunk a személyi igényekkel és szükségletekkel, már az a tény, hogy a költségvetési kiadások nem a törvényszerű időben folyósíthatnak, igazolja azon megállapítást, hogy egyházi vagyonunk gondozása nélkülözi a jó gazda gondosságát s a ziláltság végzetes jelentőségű veezélyt rejt magában. Nem látunk sikerrel kecsegtető kezdeményezést e nehézségeknek mütét útján gyógyítására, sőt mintha takargatni törekednének. Mintha ezt sejtetné az is, hogy főjegyzői intézkedéssel vezetőségi tagok küldettek ki az egyes egyházköri közgyűlésekre, talán homály sűrűsítésre.

Szomorú helyzetünkben feltárni, vizsgálni és megállapítani kell a tényeket és hibákat, melyek a má-hoz juttatták egyházi közérdekeinket. Ha megállapítjuk is, hogy közérdekeink szempontjából káros volt az, hogy a korábbi vezetőség tagjai — saját tekintélyük megőrzése céljából — hivatottságuk elől kitértek s a vezetést gyakorlatlaltal nem rendelkezők kezébe hagyták, akkor is ez már a múlt ténye. Ezen változtatni nem lehet, megtörtént. Ebből legfennebb következtetéseket és tanulságokat lehet és kell levonni a jövőre.

Ha megállapítjuk az újabb vezetőség által elkövetett végzetes hatású hibákat is, legfennebb a jó- vagy rosszhiszeműséget, valamint az erkölcsi és anyagi felelősség kérdését vizsgálhatjuk. Az unitárius jövendő szempontjából azonban mindez nem elég, cselekednünk kell egyházunk erkölcsi és anyagi jövője biztosításáért.

Hinnünk kell, hogy fialságunk nagy tömege csak ábrándképek után szaladott, tehát nem rosszhiszemű. Hinnünk kell, hogy alapos tényvizsgálat és megállapítás után önmagába száll és mentesíti magát a törvényeink és elődeink utmutatásával ellentétes szervezkedés alól, s öntudatos és önfegyelmezett egyházi munkás lesz újból. Ennek bekövetkeztére kell éberem figyelni, s ha ennek jelenségei láthatókká válnak, akkor kell az unitárius jövendőt bénító hibákat kiköszörölni, e végből össze-szejönni, jövőbe néző szemmel a munkamezőt körülhatárolni, minden egyes feladatát egyesült erővel kitűzni. Csakis így, s csakis ezzel leszünk képesek egyházunk jövendőjét és fejlődését biztosítani.

Közleményünk ezuttal nem vádemelés, hanem ébresztő kíván lenni.

Dr. Ferenczy Géza.

„Egy könyvből sem idéznek az emberek annyit, mint a bibliából. Idézi azt a tudomány-nak minden barátja, de idézi a tudatlan és fanatikus is“.

SIMÉN DOMOKOS.

Dávid Ferenc.

Az volt a legmeglepőbb az egész gyülekezetben, (ami tulajdonképen csak a végén áradt szét jelentőség-teljesen a köztudatban) hogy a résztvevők mindannyian „azonos“ lelki vágyakozással voltak telítve.

Pedig erre a „megbeszélésre“ mindig a legkülömbözőbb munkaterekről jönnek össze az emberek. A földmives, az egyszerű gyárimunkás, az iparos, a kereskedő, meg az a néhány „tanult“ ember mindannyian más és más „életizgalomban“ meritették ki idegrendszerüket. De némelykor úgy „magától“ egymásmellé simulnak a dolgok.

Az emberek teljesen belehelyezkednek a várakozásba. Elmélyül a lelkek figyelő képessége.

Súlyos kérdések vannak napirenden. Megtört lelki ellenállásunkban „magasabb rendűség“ paránya ösztönös helyezkedéssel egy „nyugvópontot“, egy tekintélyt, — a nagy társadalmi viharok tombolását levezető „Apostolt“ keresi.

A gyülekezet vezetője megérzi, hogy az evangéliumi nagy értékekhez vezető úton hozzánk közelebb álló irányeszmékre van szükségünk. Ráeszmél arra, hogy sorsdöntő pillanatban ezt a mindenben kételkedő, tekintélyeket el nem ismerő, egymással szemben is érthetetlen módon türelmetlenkedő és elsősorban is csak a saját önző céljaira tekintettel lévő közösséget, (melyhez mindenben magát is hozzágondolta) csak úgy építheti fel emberi magasságra, ha saját személvét észrevétlenül visszavonva, a legnagyobb unitárius értékeknek, az unitarizmus társadalmasításának, az „Unitárius népegyház“-nak apostoli formáit közkinccsé tudja tenni.

Ennek a felkészültségnek lelki elfogultságában maga is „csodát“ váróan, csendesen beszélt.

Beszélt arról, hogy mi, akik az egyházi anyakönyvek szerint unitáriusok vagyunk, nem élünk unitárius életet. A mindennapi életünk folyása megegyezik más vallású emberek életével. Nem is gondolunk arra, hogy a velünk érintkező embereket a mi vallásunkra térítsük. Nem is igen beszélünk vallásunk szépségéről, egyszerűségéről és általában mibenlétéről. Elöttünk az unitárius szónak nincsen különösebb jelentősége. Hozzánk tartozik, mint a nevünk. Valamit tudunk a megalapításáról is. Templomba járunk és igyekezünk teljesíteni az egyházunk által reánk rótt kötelezettségeket. Így éljük az egyszerű emberek mindennapi életét.

De Erdély történelme ragyogóan tündöklő lapokon beszámol nekünk egy „emberről“, aki egészen egyszerű családi körben nőtt fel. Aki életnehézségekkel küzködve végezte el tanulmányait, aki „nem is ismerte“ az unitárius vallást. Akinek a lelke mélyén isteni sugallatra megfogant az „Egy Isten“ eszméje. Ebben a tisztult meglátásban óhajtott látni az egész keresztény egyházat. Unitárius léggört teremtett maga köré s a legmagasabb hitéletet élve, átvitte eszméit a tömegek lelkébe. Unitáriussá tette Erdély magyarságának nagy részét a fejedelemmel együtt. Évtizedeken át a békének, a szeretetnek legnemesebb fegyvereivel harcolt az uni-

tárius eszme diadaláért Beiratta Erdély történetébe a lelkiismeret szabadságának 1568. ik esztendejét; törvényt, mely az evangélium szabad hirdetését engedélyezi. És meghozta a legnagyobb áldozatot is, amit hitünkért meghozhatunk. Meghalt érte.

Ez az ember így imádkozik: „Sokan szidalmaznak és mi felőlünk különbet magyaráznak, de az Ur Isten legyen ítélő bíró mi köztünk és a mi vádlóink között.“

Itéljétek ti meg magatokban, hogy ki ez az ember, ha nem a „Mi Prófétánk“.

A nagy Mester tanítványai után Ő az emberiség legnagyobb prófétája.

Mi gyarló kicsinységünkben azt hittük, hogy elmúlásával nem szólhat többé e kicsiny sereghez, pedig minden reánk maradt munkájában a próféta gondoskodó hatalmával kiterjeszti védőszellemét mindannyiunkra.

Milyen jól tudja, amikor azt mondja nekünk: „Uj istenek, uj krisztusok, uj hitek, uj irások“ keletkeznek és „amint látjuk, nemcsak a község, hanem még annak előjárói is önmaguk között nagy, erős gyűlöléssel vetélkednek“ „és nem hogy a békességről gondolnának valamit, avagy, hogy a fegyverből szántóvasat csinálnának, de ha lehetne, még a pennát is kopjává változtatnák.“ „Egy néhány ezer közül sem találnál egyet, ki volna szerint igaz kereszténynek mondattathatnék, noha annak nevét viselik mindnyájan.“

De nem hagy minket a kétségek között vergődni. Meg fogunk szabadulni ebből a súlyos helyzetből. A próféták által jövendölt békét hirdeti, „mely soha még nem volt, mert akkor minden fegyvernek el kell vesznie és megégettetni, a szablyákból szántóvasak lesznek és olyan békesség leszen, hogy soha osztán semmi háborúságnak helye ne legyen.“

Dávid Ferenc Erdélynek, a magyarságnak nagy prófétája, aki mint törvény-alkotó, parancsokat adott a Te népednek, melyeket minden unitárius lélek mélyére betülni szent kötelességünk legyen.

Te vagy a mi prófétánk, aki minket kihoztál a sötétségnek földjéről, a lelkiszolgaságok házából és meghagyta, hogy ne legyen nekünk több, csak egy Istenünk.

Magunk közé kérünk Téged megelevenített gyermekkoroddal, ifjúságod szent hevületével, érett férfi korod isteni kijelentésével . . .

A gyülekezet távozó hallgatói közül többen kérdezték: Még miket jövendölt? Hol találhatók a mindennapi életünkre vonatkozó parancsai? N. N. L.

MEGFIGYELÉS. A püspökválasztásnál a múltban többször erős harc fejlődött ki. Az utóbbi választásnál nem volt harc. Az unitárius vallásközönségnek csak egy jelöltje volt. Pártérdek, alkalmi szervezkedés nem befolyásolta az eredményt; arra nem is volt szükség. Az új püspököt a közvélemény egyhangú akarata emelte a diszes, de nehéz és felelősségteljes állásába. Önállóságát és függetlenségét tehát főpásztori műkö-

désében nem befolyásolhatja semmi. Nem tartozik senkinek semmivel, csak az egész Egyháznak azzal, hogy józan ítélettel és határozottsággal, gyakorlati érzéssel és előítéletől mentes cselekedetekkel tartsa meg a maga számára a vezetéshez szükséges bizalmat.

A főgondnok választásánál viszont egészen a legutóbbi időig a közvélemény egyhangúsága jutott kifejezésre. Jelenlegi főgondnokaink választásánál nem ez történt. A vélemények megoszlottak. Szavazattöbbséggel jutottak a tiszteletbeli, de hovatovább mind nagyobb kötelezettséggel járó álláshoz. A jelek szerint az elégedetlenség nem csendesedett le, sőt többekben állandóan korbácsolja a szenvedélyeket.

Gondolkozni kell rajta, hogy jól van-e ez így? Vezetheti-e a tiszteletbeli állást betöltő vezér elfogulatlanul, személyek és tárgyak feletti tárgyilagossággal az Egyetemes Egyházat, ha nem teljes a bizalom?

„Nem tudjátok minémű lélek van tibennetek, mert az embernek Fia nem azért jött, hogy elveszteni az embereknek lelkét, hanem, hogy megtartsa azt.“

Lukács IX. 55-56.

Felekezeti iskolák.

A felekezeti iskolák az egyházi életnek legnagyobb kincsei. Régebben nem tudtuk jelentőségüket eléggé felfogni és a felekezeti iskolákat megbecsülni. Annál inkább kell ragszkodnunk a meglevőkhöz ma. Több helyen az utóbbi két évtizedben is bűnös módon feladták az egyházközségek iskolájukat. Amikor alkalom volt rá, sok helyen nem hívták életre azt, habár egy kis erőfeszítéssel és öntudatos unitárius gondolkozással megtehették volna. Igaz, hogy a felekezeti iskola fenntartása megpróbáltatások elé állítja az egyházközségeket, de a helyzet e tekintetben is javul. A kormány maga is megértőbb módon kezeli ezt a kérdést. Intézkedett, hogy a 14%-os adó-jutalék az iskolákat fenntartó egyházközségnek a kezéhez jusson s ha az nem történik meg, orvoslásnak van helye. Ma már segélyt is nyújt a tanerőknek. Uj iskolák megnyitására ígéretet tett. Akármilyen nehéz is tehát az iskola létesítése és fenntartása, mindenik unitárius egyházközségnek arra kell törekednie, hogy a meglevőket megtartsa és ahol nincs, a felekezeti iskola létesítésére a lépéseket mielőbb az alkotás lehetőségében vetett hit nagy elhatározásával megtegye. Egyéb okok mellett egyházi és hitbeli jövőnk hangosan követeli ezt.

Egyháztársadalmi életünk égetően fontos feladatai.

Korunk egyháztársadalmi életterén szemlélődve, egyfelől az egyéni elkülönülések, másfelől a közösségi megnyilatkozások kifejező és jellemző példáival találkozhatunk.

Az egyéni elkülönülések lehetnek igazoltak, vagy nem igazoltak, de bármely esetben hátrányára vannak az egészséges közösségi élet fejlődésének.

Egyházi élet-formánkban megjelölt feladatainkat csak akkor tudjuk sikeresen megoldani, ha a célnak megfelelő, szükséges előfeltételek megvalósulást nyernek. Célunknak megfelelően elsőrendű szükségesség, hogy egyháztársadalmi életünk erős, egészséges és öntudatos legyen.

Kisérleljük meg röviden, lényeges vonásaiban felvázolni azon teendőket, melyek egyháztársadalmi életünk terén elvégzésre várnak

A legsürgősebb és leglényegesebb munka, amit el kell végeznünk a közösségi élet egészséges formájának kialakítása szempontjából: egyháztársadalmunk tagjainak minél gyakoribb összehozása s életanyag-kicserélődésének előmozdítása és folytonos biztosítása.

Egyházi életünk és társadalmunk szervezetében oly alkalmakat, lehetőségeket kell céltudatosan és tervszerűen megteremtünk, amelyek kizárják a sorvasztó egyéni elkülönüléseket s minden egyháztagot bevonnak valamely formában a közösségi élet tevékenységébe.

Elgondolásom szerint, — a más úton és módon is kínálkozó esetleges egyháztársadalmi vonatkozású mozzanatokat most figyelmen kívül hagyva, — egyháztársadalmi életünk fejlesztésének leghivatottabb szerve, a szép multtal és magasztos célkitűzéssel readelkező D. F. Egylet. Minden egyháztársadalmi cselekvésünk, megmozdulásunk, az Egylet alapszabályaiban lefektetett gondolatokból és irányelvekből kell, hogy kiinduljon és táplálkozzék. Ez a szerv az, ami minden egyházközségi, egyházköri megosztottság, polgári vagy földrajzi elkülönülések ellenére is összefog bennünket s a széttagozódás helyett tömörítő erőt jelent, ha a benne rejlő szellemiséget, a közösségi, egységi gondolatot magunkévé tesszük.

Ez a kiindulási alap egyháztársadalmi életünk szemléleténél, mert a D.F.E. szervében lefektetett nagy unitárius gondolat, keresztényi világnézet és életfeladat s azoknak cselekvő formában megjelenő eredményei igen változatosak, színekben igen gazdagok lehetnek, de egy központi akarat és irányító szellem termékeny talajában kell, hogy belegyökereződjenek.

Ennek megfelelően az elágazódás részletei nagy területeket ölelhetnek fel úgy eszmei, mint gyakorlati vonatkozásban s értékesek és figyelemre méltóak lehetnek: lényegében azonban az, amit legsürgősebben e téren tennünk kell: az egyesületi élet megszakitás nélküli megélésének biztosítása.

A vérkeringésnek nem szabad megállni. A termékenyítő és éltető véresejteket a szervezetben állandóan önteni, gördíteni kell. Ez az egészséges élet törvénye, parancsa.

Legsürgősebb tehát, hogy egy vérkeringést és táperő szállítást biztosító szellemi vezér-munkás csoport álljon össze a D. F. Egyleti gondolat megvalósításáért.

Emberek, papok, tanárok, tanítók, ügyvédek, orvosok, gazdászok, írók, művészek stb, — akik kiváló adottságaik és képességeik folytán leghivatottabbak arra, hogy az egyháztársadalmi élet megszakitásnélküliségét s azon felül állandó és fejlesztő megtermékenyítést szolgálják, biztosítsák.

A szellemi erőforrások kiaknázása döntő tényező az egyháztársadalmi élet elevenné tételének nagy munkájában:

E szellemi erőforrások hordozói, az élet bármily területén is működnek, nem kapcsolódhatnak ki az egyháztársadalmi élet irányításából. Őket, ezeket a húsból-vérből való, magasabb szellemi értékkel bíró embereket kell mozgásba hozni s tervszerűen elindítani egyháztársadalmi életünk útjain.

Megszervezni és állandó készenlétben tartani azt a vezér-munkás csoportot, mely nem csak hívásra, vagy időnkénti véletlenekre, rendkívüli alkalmakra jelenik meg egyes gyülekezeteinkben, hanem olyan törvényszerűséggel jár és működik, mint a vér a szervezet ereiben. A táperőt szolgáltató vér nem kérdezi, hogy szüksége van-e a lábának, karnak, fejnek stb. résznek arra, hanem viszi azt szakadatlanul az élet törvénye szerint s így biztosítja az eleven élet működését.

Ha az „Unitárius Jövendő“ köré csoportosulhatna e vezér-munkás gárda, nagy feladatokat oldhatna meg.

Egyelőre a gyülekezetek pontos és törvényszerű látogatásának beindításával, templomi vagy kulturházi összejövetelek tartása útján. Megfelelő és meghatározott időpontban tervszerűen felkeresné a vezér-munkás csoport 2-3 tagja városi és falusi gyülekezeteinket s előadások, tanítások szemléltető s helyszíni bemutatások alapján megfelelő és célszerű formában történet-, társadalom-, vallás-, természet-tudományi-, művészi-, szépirodalmi-, gazdasági stb. értékeket vinne a gyülekezetbe, hogy a lefektetett alapelvek és eszmék szerint termékenyítő és indító erőt nyerjen a gyülekezet közösségébe tartozó egyháztag s ezáltal állandóan benne érezze magát az egyháztársadalom élő szervezetében.

Nem részletezem itt tovább a tervet, csupán megjegyzem még, hogy ez a vázolt megvalósítási forma nem tévesztendő össze a különböző u. n. vándorgyűlésekkel, sem a népfőiskolai kísérletekkel, vagy más ad hoc jellegű megoldással, éppen átfogó és egyháztársadalom építő természeténél fogva.

Kétségtelen, hogy sok ellenvetést lehet az elmondottakkal szemben felhozni. Terméketlen vitákat is lehet folytatni éveken át. De végezetül is, úgy érzem, minden ellenvetéssel és kicsinyes aggodalmaskodással szemben tárgyilagosan megállapíthatók a következő tények:

1. Gyülekezeteink szomjuhózzák a színvonalon álló korszerű formában örökértékeket nyújtó összejöve-

teleket s azokért tehetségükhöz mértén áldozatokra is készek.

2. A tapasztalat bizonyítja, hogy a jól sikerült vallásos és kulturális jellegű összejövetelek kielégítik a gyülekezeteket s amellet, hogy termékenyítően hatnak, együttérző közösségi szellemet építenek ki. Az így nevelt egyháztagnokra pedig nyugodtan lehet támaszkodni, ha nagy és közérdekű feladatok megoldásáról lesz szó.

3. E tervszerű látogatások és összejövetelek biztosítják a gyülekezet szórakozási igényeinek szükséges kielégítését úgy, hogy az egyházi keretek közt nyújtandó erkölcsi tartalommal és nevelő hatással bíró mulatságok még a közérdeket is szolgálják minden vonatkozásban.

4. A terv kiviteléhez rendelkezünk megfelelő szellemi erő forrásokkal s találhatók 40-50 férfi és nő egyháztagnak, kik kiváló szellemi értékük erejével megalkossák a vezér munkás csoportot.

5. A megoldást biztosító anyagi költségvetést biztosítani lehet, legalább évi három tervszerű látogatás és összejövétel tartását véve számításba gyülekezetenként, egy missziói segély alapból, mely e munka beindításával párhuzamosan létesíthető azon egyháztagnak csekély hozzájárulásai által, kik esetről-esetre részesei lesznek e kulturmunka áldásos értékeinek.

6. A gyakori érintkezés megismerésre, közeledésre vezet az egymástól földrajzi vagy szellemi helyzet tekintetében s egymás iránti megbecsülést eredményez, mely erkölcsi erők egyedüli biztosítékai az Unitárius Jövendőnek anyagi és erkölcsi szempontból egyaránt.

7. Egyháztársadalmi életünk a maga sok rétegződésű igény komplexumával ma már fejlett s nem a kezdetleges fejlődési állapotot mutatja s ennél fogva eléggé megérett arra, hogy a cél és a tennivalók természeténél fogva egy külön, e keretben működő, önálló vezérkar munkába állítását megkövetelje a legfőbb egyházkormányzati ellenőrzés alatt, mert az kétségtelen, hogy a jelenlegi félmegoldás nem eléggé életerős, nem eléggé termékenyítő, a nagy célnak kellőképpen nem felel meg s így egyháztársadalmi életünk terein csak kényszerű vagy alkalmi s legtöbbször csak helyi vonatkozású, szűk keretek közé szorított munka folyik s a teljesítmény általában nem mondható kielégítőnek. Egyre világosabbá válik tehát, hogy e munka egész embereket kíván.

Fentiekből természetesen, a fejlődés törvénye szerint következik, hogy egészséges kifejlésében egyháztársadalmi életünk, egy arra kiválóan képes szervező és vezető erő irányító kezébe kell, hogy átfejlődjék, aki aztán, mintahogyan az az állami élet keretén belül is történik például egy művészeti vezérfelügyelő alkalmazásával, az egyházi élet keretén belül az egyesületi munkának legfőbb vezetője, szakembere lesz s az egyetemes egyház szervezetén belül megalkotott sajátos szabályzat szerint végzi az egyh. társadalmi élet irányítását s a gyülekezetek ily eszközökkel való nevelését, anélkül, hogy összeütközhetne munkájában, vagy hatáskörében a már meglévő egyh. vezető szerveinkkel és vezető személyekkel, kiknek széleskörű munkáját fokozott mérték-

ben megkönnyítené s jobban elvégezhetővé tenné éppen a saját hatáskörében kifejtett egyháztársadalmi irányító munka elvégzése által.

Nem folytatom a részletezést. Remélem, eljön annak is az ideje. Addig is szeretném, ha tettek követnék az itt felvázoltakat s minél többen tennék szívük, unitárius lelkük és jövőjük ügyévé ezt a fontos és sürgősen megoldandó feladatot s az együttérző szív viszhangzó dobbanásaival jelentkeznének a megvalósítás munka mezején.

Fekete Lajos.

Magamba szállás.

„Boldogok a békességre igyekezők, mert ők az Isten fiainak mondatnak“. Hogy az Isten fiainak mondassam, minő nagy dolog az! Az Isten fiainak lenni: ez a legtöbb, amit elérhet az ember a földön. Valóban, ezzel a legtöbbel valami nem mindennapi boldogság is kell, hogy járjon. Így akarja az Isten. Talán jutalom ez? Nem, hanem az Istenfiúsággal együtt jár az, mint a nap sugarával a fény és a meleg; vagy mint a csillagos éggel a szépség, a dicsőség és a békesség. Hol járok én? Hova megyek? Jaj, milyen alant van, milyen mélyen a gyűlölet, a bosszú, a harag és milyen keserű ize van a békétlenségnek. Akik fújni próbálják ezeknek tüzeit, óh hogy bekormozzák arcukat, szívüket s hogy elrútitják önmagukat. Nem ide, felfelé vágyik az én lelkem, békesség kell nekem. Az a békesség, amelyért keresztet hordozok, a Jézusi keresztet; amelyet megfizettem, amelyért adós nem vagyok. De mennyi erő kell, hogy úgy tehessek, hogy ilyen lehessen, mennyi erő én édes jó Atyám. Add ezt az erőt nekem, hogy felemelkedjem, hogy megöbölyt hátam kiegyenesedjék és a békességre igyekvés szent tiszta tüze égjen a szememben. Hogy a békességre igyekezzem én is és ebben ne gyöngeséget lássak, hanem éppen azt az emberfeletti erőt, amelyre csak a Te fiad képes. Hogy úgy soroztassam én is ama táborba, amelyre áldás képpen szól: „Boldogok a békességre igyekezők, mert ők az Isten fiainak mondatnak.“

Rostás Dénes.

AKIK AZ ÉLEN ÁLLNAK szűkebb vagy tágasabb körben, nagy felelősséget hordoznak. A nagyvilág, befelé és kifelé egyaránt, első sorban bennök látja és rajtok keresztül itéli meg azt a testületet, melyet vezetnek. Azoknak bizalmat keltő magatartása és erkölcsi tisztasága, magasabb gondolkodása és társadalmi súlya, buzgó és önzetlen munkássága szerzi meg az Egyháznak is a tiszteletet, tekintélyt, erőt és értéket, akik bárhol az élen állanak.

A HELYES BIBLIAOLVASÁSRÓL.

„Minden folyik“ mondták a görögök, az ókor legbölcsebb és legmagasabb kulturfokon álló népe. És valóban, ahogy visszatekintünk a múltba, az örök változás képét látjuk: a legnagyobb események, amelyek szinte alapjaiban látszottak megrázni a Földet, keletkeznek és elmúlnak, mint a nyári égbolton tornyosuló fehér felhők; néha elenyésznek ismét, néha hatalmas zivatar keletkezik belőlük, pusztító villámcsapásokkal, de mindig újra és újra kisüt a Nap, sugaraival újraéltetve a Földet.

Ebben az örök változásban csak néhány legnagyobb és legnemesebb emberalak maradt meg örök emlékezetünkben és csak az Élet nagy alapeszméi, az emberszeretet és az igazság állandóak az idő minden változásán keresztül. Éppen azokban az időkben, amelyek a legsúlyosabb sorsot mérik az emberiségre, amikor kegyetlen háborúk mérhetetlen kint és pusztulást hoznak az emberre, találkozunk az emberszeretet, az önfeláldozás, az önzetlen segítség legszebb példáival. És sehol tisztábban nem tükröződnek az Életnek ezek az alapeszméi, mint a Bibliában, mint vallásunkban.

Míg a tudomány a logika, a szigorú következtetés és módszeres kutatás eszközeivel kísérli meg az Élet legfontosabb problémáinak megoldását, addig a vallás a megérzés, az intuíció segítségével közelíti meg a nagy nyílt kérdéseket. Azok a valóban csodálatos eredmények, amelyeket a tudományos kutatás, a technika hatalmas fejlődése az utolsó évszázadban létrehozottak, azt eredményezik, hogy az emberiség zöme tulságosan is nagy hittel fordul a tudományos kutatás módszerei felé, tulságosan is nagyrabecsüli azokat az anyagi eredményeket, amelyekkel a fejlődő technika megajándékozta az embert. Az a nagy eszmei gazdagság, amelyekkel a Vallás, és az ugyancsak intuitív módszerekkel dolgozó művészet megajándékozta az emberiséget, háttérbe szorul, pedig éppen a mai korszak mutatja meg, hogy a technika hatalmas eredményei értéktelenek, sőt tragikumává válhatnak az emberiségnek, ha nem jár azokkal karöltve az emberiség kulturfokának megfelelő emelkedése. Azokat a találmányokat, — ilyen például a repülőgép — amelyek áldásává válhatnának az emberiségnek, rombolásra, pusztításra használja a mai ember; akárcsak az éretlen gyermek, akinek fejszét adnak kezébe.

Talán egyik főoka a vallással szemben ma oly gyakori közönynek vagy bizalmatlanságnak, hogy sok ember a logikai kutatás módszereit akarja alkalmazni a Vallással szemben is. Aki a Bibliát ilyképp olvassa, nem is tudja, mitől fosztja meg magát. A Biblia az Élet legtitkosabb mélységeit kutatja, olyan kérdéseket, amelyek a szigorúan elhatárolt módszerekkel dolgozó tudomány számára megközelíthetetlenek; aki a vallásos szövegekben a Szépet, a Nemest, az Igazságot kutatja,

az Élet legmélyebb, legtitkosabb kérdéseire keresi és találja meg a feleletet; lelki életét az emberiség legősibb könyvének évezredek tapasztalataival, legszebb és legmélyebb gondolataival gazdagítja. Aki azonban nem a mély értelmet keresi, aki a tudományos kutatásnál megszokott exact módszerek alapján foglalkozik a szavak analizálásával, körülbelől úgy jár el, mintha valamely művészi remekműnek, képnek vagy szobornak, nem legmélyebb, kianalizálhatatlan értelmét, szellemi tartalmát keresné, hanem kémiai úton vizsgálná a kép festőanyagát, vagy a szobor anyagának összetételét.

A helyes bibliaolvasás a legmélyebb értelmet kutatja.

Az ember az anyag világában él, de a természeti erők titkos szövevényét nem ismeri. A világűr, amelyben a csillagok, az égitestek lebegnek, érzékszerveink és tudományos eszközeink számára megközelíthetetlen, számunkra látszólag az örök éjszakával, az űrrel azonos. Holott a Világűr a leghatalmasabb tünemények forrása; oly hatalmas tüneményeké, amelyek földi életünk aránylag kicsiny kereteiben szerzett tapasztalataink körén oly messze tulesnek, hogy azokról fogalmat sem tudunk magunknak alkotni. Oly hatalmasak ezek a tünemények és dacára számunkra fölfoghatatlan voltak, annyira reálisak, annyira valóságosak, hogy megmozdulásuk új világok, új égitestek keletkezését jelentheti. Minél többet tudunk, minél tisztább képet tudunk magunknak alkotni a Világmindenségről, annál nagyobb tisztelettel hajlunk meg a nagy nyílt kérdések előtt. Az igazi tudás közel visz a Valláshoz.

Gál Vilmos.

„Az Isten eszméje! Minden más tudomány jelentéktelenné halványul ennek valósága előtt. A világ minden kincstára szegény ezzel szemben. Ez az eszme, ha addig fejlődik és világosul, míg előttünk valósággá válik, olyan mint egy lelkünkben meggyült új nap. Új világosság sugárzik ki belőle az egész mindenségre és mindenségben. Ez eszmének átalakító hatalmára minden dolog ujja lesz. Az Isten eszméje kiapadhatatlan forrása az erőnek a gyengeséggel szemben, a békének a viszontagságok között, a bátorságnak a munkálkodásban és türebben, az állandó reménynek, a halhatatlan életnek.“

CHANNING.

„Minden egészséges világfelfogás a vallásos hitre, sőt végső ellemzésében a személyes Istenre utal. Csak a vallásos, istenhívó embernek van egységes világnézete. Ő kölcsönöz célokat a világnak és ad értelmet az életnek.“

TEOLÓGIAI SZAKLAP-ból.

Püspököt üdvözlő beszéd, mely a székelykeresztúri egyházközség harangszentelésével kapcsolatban hang- zott el június 4.-én.

Méltóságos Püspök Ur! Én is tanuja lehettem Méltóságod hazafelé irányuló diadalutjának s tapasztalhattam ezt az őszinte és igaz örömet, amellyel községről-községre haladva fogadták nemcsak unitárius hívei, hanem hitfelekezetre való tekintet nélkül magyar testvérei. Minden jó léleknek meg kellett állapítania azt, hogy ez a tömegesen megnyilvánult öröm, úgy az embercsoportokat tekintve, mint az egyeseket, valóban igaz és őszinte volt.

Én sem mondhatok egyebet, mint azt, hogy intellektualis és népi örömünk a jeleni napokban teljes, sőt — hogy divatos szóval éljek — totális. Ez örömünknek fundamentuma abban a tiszteletteljes meghívásunkban van, melynek beteljesüléseképpen Méltóságod köztünk, a tömegesen élő unitáriusok anyaföldjén megjelenni szives volt.

Nekünk, a még élő történelemnek, az volt az elgondolásunk, amikor Méltóságodat hitvezérünknek óhajtottuk, hogy olyan egyházrendet akarunk, ahol a különbségek az egyenlőségekből lesznek. Ezen elgondolásunk nem vezetett minket tévutra, amit legjobban bizonyítanak az utóbbi évek eseményei. Ezek a történelem lapjaira kívánczó tények összeforrasztottak minket Méltóságoddal úgy, amint összenőtt Arábia a magasivatagjaival.

Amint azelőtt egy pár évvel, úgy a jelen pillanatokban is újból és újból visszaviharzik lelkünkben egy magában sokat hordozó kérdés. Mi tehát a vallás? Felleletünk az, hogy a hit abban, hogy nem az erőszaké lesz az utolsó szó. Hit abban, hogy az erőszak ellenkezőjének is felvirrad egyszer, ennek az ellenkezőnek pedig a neve a Szellem. Ezen szavaimat minden félreértés elkerülése végett tisztán hitéleti és egyházi berendezkedéseinkre vonatkoztatom.

Méltóságod a mi hívásunkra, a mi kérésünkre ezen szellem élharcába állott, melyben mi unitáriusok, mi a székelykeresztúri unitárius Egyház kör követni kívánjuk, követni fogjuk. Ebben a feltűnő hangoskodástól mentes követésben minden gondolatunk az lesz, hogy valamint egykor a Colbertizmus elve az volt, hogy egy nép gazdasága elsősorban készpénz vagyontól függött, úgy most egy nép boldogságos jövője annak hitbőségében találja méltó alapjait; a közösségi szellem a Hargita levegőjének tisztaságához hasonló magasztosságában tartja páncélkorlátait.

Amikor hódoló tiszteletünket ezekben a sza-

vakban kifejezzük, biztosítjuk Méltóságos Püspök urat, hogy ezeknek a szavaknak álarca nincsen. Azokat olyan tiszta és bűnmentes szívvvel juttatjuk kifejezésre, amilyent megőrizhettünk hosszú időközön át Államunk, Egyházunk, Egyházkörünk és egyedenként a magunk javára, részére.

Eszünkbe jut a gyökér balladája, amely gyökér messzire elnyult, hogy sok táperőt gyűjtsön a maga koronázott urának különböző talajszeszetelekből. De mindig csak ott érezte otthon magát, ahonnan kiindult. Minthogy pedig Méltóságod is nagyrabecsült elődeivel a mi táplálásunk biztosítására messzire eljuthatott, most amikor visszatért hozzánk — ha ideiglenesen is — kérjük, méltóztassék itt köztünk otthon érezni magát, mint egy százszázalékban megneemesedett gyökér.

Dr. Fazakas Miklós
köri felügyelő gondnok.

AZ ERDÉLYI MUZEUM EGYLET ebben az esztendőben is megtartotta évi nagygyűlését Gyergyószentmiklóson. Ez a nagygyűlés nagyszámú tudományos és ismeretterjesztő előadással van kapcsolatban. Sok előadó szerepelt a magyar egyházak tagjai közül, de azok között csupán egy ismert unitárius nevet olvastunk. Szándékosan mellőzte a rendezőség az unitárius embereket, akik a tudomány és a szakirodalom terén nem utolsó helyen állanak vagy pedig ami embereink nem tettek eleget az esetleges megkeresésnek? Ha az előbbi feltevés áll fenn, akkor az egyház vezetőségének gondoskodnia kell róla, hogy ez többet ne történjék meg. Ha az utóbbi volna igaz, akkor az egyházi főhatóság kötelessége intézkedni, hogy megfelelő képességgel rendelkező embereink a maguk helyén legyenek, amikor az egyház tekintélyét és jóhírnevét ilyen módon szolgálni és emelni lehet, sőt unitárius kötelesség.

Magyar
Általános Hitelbank
fiókjai:
Braşov,
Timişoara,
Oradea

Miért kellett az unitárius hitfelfogásnak kifejlődnie a reformációval kapcsolatban?

Erre a kérdésre kielégítő feleletet csak akkor lehet adni, ha a kereszténység fejlődéstörténetét nagyvonalakban áttekintjük.

Ott kell kezdenünk, hogy a keresztény vallás a Jézus vallásos gondolkodásán alapszik. Abból nőtt ki. Tehát azok az eszmék, gondolatok, törekvések alkotják lényegét, melyek Jézusnak a lelkét állandóan foglalkoztatták s amelyek mellett Ő halálával is bizonyosságot tett.

Abban a korban ismert más vallásos felfogásokkal összehasonlítva, Jézusnak Istenről s az emberről való felfogása s általában egész hitvilága olyan új, természetes és mégis magasrendű volt, hogy méltán keltette fel többeknek az érdeklődését és ejtett gondolkozóba sokakat, amihez rokonszenves megjelenése és megnyerő egyénisége is hozzájárult.

Azonban akármilyen egyszerű és természetes legyen valami, azonnal nem nyeri meg mindenkinek a tetszését s a legérthetőbb tanítást sem fogadja el mindenki az első hallásra. A Jézus korában is úgy volt, hogy aki pl. a zsidó vallásban nőtt fel, nehezen tudott a nemzeti korlátok közé szorított istenfogalomra túlmenni s hiányoztak neki azok a ceremóniák, amelyek nevelésénél fogva életéhez hozzá tartoztak. A pogány nem könnyen szakított az ő sok Istenével, kikről meg volt győződve, hogy azok az élet és természet minden vonatkozásában hatalmat jelentenek s reá is gondviselés-szerű befolyást gyakorolnak. A megszokott vallástól és vallásos gyakorlattól nem szívesen térnek el az emberek. S különösen nem azok, akik abból élnek.

Jézusnak azonban olyan volt a lényege, hogy a legtöbb embere, akivel szóba állott vagy közelébe került, lebilineselő, felszabadító hatással tudott lenni. Az illetőnek a lelkét, gondolkozó erejét, érzésvilágát ölelte magához s így a jelentkező akadályok ellenére is mind többeket tett követőivé. Először is nagyobb számban az evangéliumok szerint az egyszerű, de romlatlan lelkű emberek érdeklődését sikerült megnyernie a maga számára, de sok könnyelmű, felületes gondolkodású és bűnös életű emberre is olyan hatást gyakorolt, hogy azok a jó utra tértek s közülük sokan a hit, jellem, a meggyőződés példaadói, vagy éppen hirdetői lettek. Sőt nem egy tanult és tudós vezetőben is felébredt a vágy, hogy közel menjen hozzá és tanuja legyen lelke megnyilatkozásának.

Az érdeklődés fokozatosan növekedett iránta s követőinek a száma szaporodott. Megfeszítése után a tanítványai, az apostolok olyan lelkesedéssel és önmegtagadással beszéltek róla, olyan halált megvető bátorsággal tettek bizonyosságot mellette, hogy ahol megjelentek, eszméinek és gondolatvilágának a megismertetésével gyülekezeteket, egyházközösségeket alapítottak. Pedig egy ma alig elképzelhető elfogult, hitére a végletekig féltékeny és ellenséges világgal állottak szemben.

A Jézus tisztult hitvilága s ezzel a kereszténység eredeti szelleme mintegy három évszázadon át megmaradt. Mert ha az akkori idők kevésbé mivel tömeggondolkodásából kifolyólag kisebb nagyobb elhajlások, illetve erre irányuló törekvések történtek is, de voltak mindig, akik az eszme igazságát felfogták és azt határozottan védelmezték. Ezek voltak az első keresztény idők unitáriusai, kiknek száma ha a későbbi századok folyamán a nagy üldözések miatt megfogyatkozott is, de egészen soha el nem fogyott, legfeljebb az ajkak némultak el, de a lélek élt és beszélt. A későbbi elnevezést használva, a történelem a kereszténység történetében a három első századot unitárius századoknak nevezi. A Jézus hitvilágát mindeztől legtisztábban képviselő unitarizmus élete sohasem szakadt meg. Legfeljebb, amint Ferenc József püspök kifejezte, földalatti patakhoz volt hasonló, amely egyideig láthatatlanul folydogál, de bizonyos idő múlva újból napvilágra jő s megdővült vízzel megy tovább a maga útján.

Idők folytán azonban a Jézus tanításainak igazsága és szépsége különböző hatalmi törekvések mellett és hatások alatt mégis rendre mindjobban vesztett egyszerűségéből és tisztaságából. Csupán felemlítjük az egyháztörténelemből eléggé ismert főbb okokat. A keresztény vallás akkor indul téves utra, amikor a Jézus istenítésére irányuló törekvések megindulnak s rendre tulzásokba mennek, melynek következtében kifejlődik a megfoghatatlan értelmű „Isten-ember“-ről való tanítás, majd a kereszténység legnagyobb tévedése, a szentháromság. Ez a mesterséges, megmagyarázhatatlan tan, melynek létrejöttelére a legfőbb politikai hatalom is befolyást gyakorolt, uralkodóvá lett többeknek az ellenkező álláspontja dacára is a keresztény egyházban s megvan ma is.

A negyedik századtól kezdve hosszú időre elhomályosította az Egy Isten hitének az igazságát, háttérbe szorította az Atyának mélyértelmű fogalmát, amely Jézus legfelségesebb kinyilatkoztatásának tekinthető. Aztán amint tudjuk, következtek az emberi természet megromlása, az ereklyék és képek imádása, a búcsújárások, a fülbegyónás, a pápai hatalom világi uralomra törekvése, a zsinatok tulkapásai, a bűnbocsátó cédulák pénzért való árulása, az egyházi élet erkölcsi romlottsága stb. stb., melyek mind okul szolgáltak arra, hogy a reformáció létrejöjjön. Mindezekről Jézus soha nem beszélt. A bibliában sem találunk azokról semmi feljegyzést. Az egyháznak már nem a Jézus tanításai képeztek az alapját és lényegét, hanem azok a tanok és vallásos gyakorlatok, melyeket az egyház a maga hatalmának és tekintélyének az erősítésére önhatalmulag alkotott meg.

A reformáció nagy dolog volt. Kétségtelenül fordulatot adott az egyházi életnek és vallásos gondolkodásnak. Kiemelte a hitéletet a téves tanítások tömkele-

géből. Megmutatta az utat, amely az igazi Jézushoz, az isteni tulajdonságokat önmagában leginkább kifejezésre juttató emberhez visszavezet s el is indította a kereszténységet azon, de a teljes reformáció, amely a kereszténységre mesterségesen reággatott minden külsőségtől megszabadította volna a vallásos gondolkozást, nem jött létre. A hitujításnak világot átalakító mozgalma a Jézus tiszta szelleméig nem tudott eljutni és azt a keresztény emberiségnek a maga eredetiségében visszaadni. Nagynevű vezéreinek fényes neve s így is korszakalkotó munkája fennmaradt a történelemben, de vagy bátorságuk, vagy erejük, vagy tisztánlátásuk hiányzott ahhoz, hogy Jézusnak érthető és természetes hitvilágát, a kereszténységnek az igazi alapját és lényegét visszaadják a világnak. A reformáció nem végzett egész munkát, megállott a féluton. Abban az óriási küzdelemben és az eszmék forrongó harcában, mely a hitujításhoz fűződik, régen elfelejtett kezdetleges és téves tanok kerültek felszínre, melyeknek hol egyikét, hol másikat a reformátorok magukévá tették s azt elfogultan, sokszor kegyetlenségig menő tettekkel védelmezték, megállítva ezáltal a megindult és természetes haladást, a vallásos gondolkozásnak a Jézus szellemében való teljes kifejlődését.

A gondolkozás szabadságát azonban többé nem lehetett megállítani vagy áttörhetetlen korlátok közé szorítani. A továbbhaladás vágyát nem lehetett a lelkekből kiölni. Az elégedetlenség állandóan forrongott egyeseknek a lelkében, valami megmagyarázhatatlan szomjúság emésztette a ki nem elégitett gondolkozást, a többre, a teljesebb után vágyó lelkeket. Az eszmék zavaros harcában nyugtalanító érzések ösztönözték a világosabb látókat, hogy a tisztult vallásos gondolkozáshoz megmutassák az utat s a Jézus tanításaihoz való bátor és őszinte visszatérést megvalósítsák.

Ezt cselekedte meg az a vallásos gondolkozás, amely hol észrevétlenül, hol fel-feltűnedezve, végre erőre kapva mindig élt legalább egyesekben a kereszténység történetében s amely 400 esztendő óta unitárius nevet visel. Ez az eredmény Erdély földjén, a Dávid Ferenc lelki lobogója alatt ment teljesezésbe, mint a reformáció legmesszebbmenő haladását jelző hitfelfogás. Leghatalmasabb segítője lett a hit- és lelkiismereti szabadság törvénybe iktatásának és kihirdetésének, az egész világot megelőzve, Erdély földjén, amely Torda városának a nevét történelmivé avatta s Dávid Ferencet a világreformátorok közé emelte, mindenestre Erdély legnagyobb magyar reformátorává tette.

Amikor tehát a reformáció terjedésével a vallásos eszmék Erdély földjén még hullámzóttak s a lelkekben még elégedetlenség uralkodott; amikor az emberek vallásos gondolkozása nyugvó pontra jutni nem tudott, mert valami után még mindig vágyott: — a kielégítést, a megnyugvást, a tökéletesebb beteljesedést vallási tekintetben a Dávid Ferenc szelleme hozta meg. Az unitárius hitfelfogás sok tekintetben korát megelőzte, de mindezekig a legelőhaladottabb vallásos gondolkozást jelenti s az élen van.

Azért kellett tehát az unitárius hitfelfogásnak kifejlődni, vagy talán helyesebb, ha úgy mondjuk, hogy újból életre kelnie, hogy a kereszténység kebelében a reformáció dacára is még mindig nyugtalankodók szellemét megnyugtassa s a haladásra vágyó vallásos gondolkozás erejét célhoz juttassa. Nem követeli magának azt az elismerést, hogy tökéletes volna. Mert halad és fejlődik állandóan. Története az újból való életrekeléstől is immár 400 esztendőre tekint vissza. Az egyház sok üldözésen, elnyomáson, nyomorgatáson s a megsemmisüléstől való félelem kétségein ment keresztül, de az eszme él és erősödik folyton s mind többeknek válik lelki kincsévé, mert a Jézus szellemének leghűségesebb és legigazabb kifejezője.

Kovács I.ajos.

Iskolai év kezdetén.

Szeptember az iskolák napja. Újból megnyílnak az egyidőre bezárt kapuk s az üres udvarok és tantermek megelevenednek a gyermekzajtól. Tanítók és tanulók hozzáfognak a munkához, hogy az egyháznak, társadalomnak, fajnak fenntartására olyan nemzedék nőjön fel, melynek a vállain a jövő biztosan nyugodjék.

Kisebbségi sorsban nagyobb fontossága van a hitvallásos iskolának, mint különben. Az egyház és hit érdekei mellett az anyanyelv védelme s a faji összetartás szüksége is előtérbe lépik. A kultúra nagyobb követelményekkel jelentkezik és több áldozatot követel. A nagy küzdelem és az azzal járó erőfeszítés azt szokta miveltetni, hogy akik számban kevesebben vannak és anyagiakban is gyöngébbek, nagyobb lelki erővel és kitartással többet törődnek az egyházzal, az iskolával s általában a kultúrával, mint a jobb sorsban élők.

Ezeknek a hite, önbizalma, akaratereje és áldozatkészsége elevenítőbb hatással dolgozik, mert nekik mindent féltetniök kell.

Unitárius egyházunk úgyszólván megalakulásától kezdve felekezeti tekintetben is a kisebbségi sors nehézségeit hordozta. Igen sokszor a nagyobb, erősebb, gazdagabb és hatalmasabb felekezetek türelmetlenségével, erőszakoskodásaival és elnyomó törekvéseivel találta szemben magát. Történetirők megállapítása szerint is szinte csoda, hogy még áll és él egyházunk. De iskoláira és a tanítás színvonalára mindig különös gondot fordított, mert létének alapját, fennmaradásának a biztosítékát látta abban. A közel 400 esztendősz kolozsvári kollégium s a másfélszáz esztendősz székelykeresztúri főgimnázium ma is a műveltségnek a forrása és a kultúrának erős vára. Pedig mennyi küzdelemnek voltak kitéve; hányszor kellett élet-halál harcot vívniok létükért. A sok elemi iskola s az azokon felülálló, de időközben megszűnt közép- és algimnáziumok híres tanerőkkel szolgálták a tudományt és szellemi előhaladást. A felvilágosult hit és vallásos érzés ápolása mellett erős küzdelmet vívtak azokért a faji érdekekért, melyeknek szolgálata az utókornak is szent kötelessége.

Gondoljunk a múltra és a jövő érdekeire az új iskolai esztendő küszöbén.

SZEMLE.

Tájékoztató. Az *Unitárius Jövendő* a hitbuzgóság és egyházszeretet öntudatos ápolása mellett bővebb, de nem egyoldalú tájékoztatást akar nyújtani az egyházi életről. Ezért első mutatványszámával bekopogtat sok olyan egyházukat szerető és hitüket féltő unitárius családhoz, akikről feltételezzük, hogy szívesen fogadják. A szerkesztőség szeretné, ha minél több hajlékban otthonra találna, sőt olyanok is megnyitnák ajtójukat előtte, akik az unitárius hitfelfogással még csak rokonszenveznek. Ha pedig akadna olyan, aki a lapot nem óhajtja megrendelni, nagyon kérjük, tegye meg azt a fáradságot, hogy a mutatványszámot küldje vissza vagy elhatározásáról valamilyen formában értesítsen. Erőszakolásról nincs szó. A magunk részéről azonban biztosítanunk kell mindenkit arról, hogy olyan egyházi lapot akarunk az olvasó kezébe adni, amelyre minden unitáriusnak vagy az unitárius gondolkodással rokonszenvező embernek szüksége van. Ha értesítést nem kapunk, előfizetőnek tekintjük azt, akinek a mutatványszámot megküldöttük.

Egyházközségeknek vagy egyleteknek mutatványszámot nem küldünk, de kérjük lelkész-társainkat s más vezető embereket, hogy amennyiben az anyagi erő megengedi, egyházközségük, valamint az egyházközségben működő egyesületek részére is megrendelni sziveskedjenek.

A lap tartalmát és színvonalát kiváló tagokból álló szerkesztő bizottság és tudósítói kör, valamint neves munkatársak biztosítják.

Az alapítók a lapot ingyen kapják. Alapítói díj legkevesebb 1.500 lej, amely összeg, valamint az előfizetési díj a felelős szerkesztő címére küldendő.

BERDE MÓZSA EMLÉKE. Berde Mózsának, egyházunk legnagyobb jótévőjének, szülőfalujában eddig nem volt semmi emléke. Csupán egy-két kisebb alapítvány őrzi nevét az egyházközség évi számadásain. Kit, vagy kiket terhel ezért a felelősség, döntsék el az arra hivatottak. Örömmel s a hála érzetével jegyezzük fel, hogy akadt egy ember, aki a mulasztást észrevette és azt pótolni óhajtotta. Dr. Szent-Iványi Gábor köri f. ü. gondnok pár év előtt önként felajánlotta, hogy saját költségén emléktáblát állít a Berde Mózsá szülőházán. De biztosra nem sikerült megállapítani, hogy a nagy alapító melyik házban született. Ezért az emléktáblát a templomban helyezték el és a jul. hó 19.-én éppen Szentivánlaborfalván tartott évi rendes közgyűlés keretében Vári Albert teol. akad. tanár alkalmi beszéde mellett leplezték le. Kifogás hangzott el, hogy az egy-

házi főhatóság nem vette észre ezt az ünnepélyt. Ha a helyi rendezőség és az emléktábla ajándékozója olyan szerény volt, hogy ezt a régóta megvalósításra váró lépést hangosan nem hirdette és arról külön értesítést senkinek se küldött, de a közgyűlési meghívón jelezve volt, az minden illetékesnek a kezéhez eljutott s észre lehetett volna venni Berde Mózsá megérdemelte volna. Dr. Szent-Iványi Gábor köri f. ü. gondnok ezzel az áldozatos tettel is beírta nevét az unitárius egyház történetébe azok mellett a nagyértékű szolgálatok mellett, melyeket az egyház érdekében sokoldalú tudásával és szakértelmével éveken át tett.

AZ EGYHÁZKÖRI KÖZGYŰLÉSEKNEK a rendes tárgysorozati pontok mellett az egyházi főhatóság több leirata volt a tárgya. E leiratok közül különösen kettő bizonyult fontosnak, melyek az érdeklődést nagyobb mértékben felkeltették. Egyik az a leirat volt, mely szerint az egyházi főhatóság az E. K. Tanács határozata folytán egyházi közérdekből képviselőt küld mindenik egyházkör közgyűlésére. Nem lehet tudni, hogy ez intézkedésnek mi volt az igazi célja. Maga a leirat azonban több egyházkörben nagy elégedetlenségre adott okot, mert azt az egyházkör autonómiája megsértésének tekintették. Több helyen jegyzőkönyvileg tiltakoztak ellene. Kifejezésre juttatták, hogy mint vendéget bárkit szívesen látnak, de a bármelyik vendéget megillető jognál többet senki nem gyakorolhat s hivatalos képviselő gyanánt senki nem szerepelhet. Tudomásunk szerint az egyházi főhatóság tényleg hivatalos képviselőt sehova nem küldött, ilyenek kiküldéséről egyik egyházkört sem értesítette s ilyen gyanánt sehol senki nem jelentkezett. Központi embernek tekinthető egy vagy több egyháztag vagy tisztviselő azonban megjelent a közgyűléseken, de a vendégnek kijáró tiszteleten és jognon túl többet nem igényelt a maga részére. Mire való hát az ilyen leirat?

Másik fontos tárgya a közgyűléseknek az a javaslat volt, amely a jószágfelügyelőségnek gazdasági bizottsággá való átszervezését és rendes tanári fizetést elvező véglegesen alkalmazott gazdasági előadó beállítását célozza. A gazdasági bizottság szervezésére és a tagok létszámára vonatkozólag különböző vélemények hangzottak el, melyek megfontolást érdemelnek. Nagyobb vita a gazdasági előadói állás szervezésével kapcsolatban keletkezett. Feltűnt, hogy most akarnak tanári fizetéssel önálló gazdasági előadót beállítani és a Főtanács határozata alapján azonnal, amikor birtok már nincs. Legfeljebb birtokroncsokról és néhány házról lehet beszélni. Határozott kifogásra talált a javaslatnak az a része, mely az előadói állás betöltését jogi képzettséghez köti s már a legközelebbi Főtanácson az állás végleges betöltését kívánja. A helyes álláspont valószínűleg az, hogy ha már szükség van ilyen emberre, akkor az első sorban gyakorlati ember legyen és megfelelő gazdasági szakértelemmel bírjon. A jogi képzettség másodrendű dolog, mert a jogtanácsos és jogügyi bizottság úgy is rendelkezésre áll szükség esetén. A gazdasági bizottság azonnal megkezdheti működését.

ha szervezése megtörténik, de a gazdasági előadót feltétlenül egyelőre csak bizonyos próbaidőre szabad alkalmazni és nyílt pályázat hirdetése útján.

A BORS HAGYATÉK ügye még mindig nagyon rendezetlen. Ezzel kapcsolatban az aggodalmak nem alaptalanok. Meglepődve és sürgős alapos vizsgálatot követelve kell tudomásul vennünk, hogy a kormány a hagyatékhoz tartozó, egykor elsőrendűen kezelt és messzeföldön hires csemetekertet gondatlan kezelés miatt közelebbi határidővel betiltotta. Az anyagot a határidőig ki kell árusítani vagy elégetni. Az egyházi főhatóság a megmentés érdekében a szükséges lépéseket megtette

A KOLOZSVÁRI NAGY ÉPÍTKEZÉSNEK a főtanácsi jegyzőkönyv szerint f. évi június 1.-ig be kellett volna fejeződnie. Hogy ez miért nem történt meg, azzal most nem kívánunk foglalkozni s azzal sem, hogy minő károk származnak ebből. Csupán arra mutatunk rá, hogy a múlt év decemberében félbeszakított munkát valójában csak aug. 3.-án kezdték meg és folytatják tovább, hogy nov. 1.-re befejezzék. A munka folytatását az Augustinovics-féle ladamos-alamori 120 holdas birtoknak 1,900.000 lej összegben való eladása tette lehetővé. Ez összegből, amely egészében május elejére volt esedékes, nagy késéssel eddig 1,200 000 lej folyt be. Az építkezés befejezéséhez egyelőre állítólag 2 000 000 lej szükséges, melynek további előteremtéséhez az egyház minden erejét megfeszíti.

Halottaink.

SZENTIVÁNYI Dr. SZENT-IVÁNYI JÓZSEF (1879-1939) aug. hó 1.-én súlyos betegség után eltávozott az élők sorából. 1925.-től 1938.-ig főgondnok volt, azután tb. főgondnok. Olyan elődöknek erős sarja, akik évszázadok óta vezető szerepet vittek az egyházban. Atyja, Szent-Iványi Gyula kuriai bíró szintén főgondnok volt s állását úgy töltötte be, hogy Ferencz József pü pök nyilvánosan is többször büszkén hivatkozott rá. Dr. Szent-Iványi József is hitéhez és egyházához, valamint fájához mély érülettel és erős meggyőződéssel ragaszkodott. Különösen hagyományos unitárius buzgóságát semmi sem gyöngyöztette meg. Az utóbbi időben súlyos betegsége akadályozta, hogy az egyházi s általában a kisebbségi életben a tőle megszokott buzgósággal és odaadással vegyen részt. Nyílt eszével, határozott magatartásával, következetes gondolkodásával és erős kötelességtudatával az első sorába állította az élet. Nemcsak tekintélyes gazdaságában volt mindig a maga helyén, hanem bárhova állította a sors. A temetést egyházunk részéről, melynek képviselőjében többen jelentek meg, Vári Albert teol. akad. tanár végezte, de búcsúzott tőle egész Kalotaszeg népe vezetőivel együtt. Az E. K. Tanácsban Dr. Gál Miklós főgondnok emlékezett meg róla. Farnoson a családi sirboltaan nagy részvét mellett temették el. Neje és fia, testvérei és kiterjedt rokonság gyászolja. Emléke legyen áldott!

ÜTŐ BÉLA (1868—1939.) nyug. lelkes, tb. esperes aug. 16.-án agyvérzés következtében Alsórákoson váratlanul elhunyt. Egyike volt azoknak a szerény, csendes, alázatos lelkű embereknek, akik hivatásukat igazán átérzik s kötelességüket mindig buzgón teljesítik. Nagyaján született 1868-ban a rektori háznál. Ütő András énekvezér-tanítónak 6 gyermeke közül a legidősebb volt. Az egyházas szellemet s a hivatás betöltéséhez szükséges csüggedetlen erőt, de a kötelesség-índatot is a családi hajlékból hozta magával. Mint lelkes rövid ideig Bözödkörispatakon szolgált, majd 43 esztendeig az alsórákosi buzgó gyülekezetnek volt hűséges és lelkes papja. A csendben, zajtalanul munkálkodó lelkipásztort egyházköze azzal tisztelte meg, hogy két cikluson át esperesnek választotta, amihez hosszú időn át, mint jegyző szerepelt a tapasztalatot. Egyházi tevékenysége mellett Alsórákos közművelődésében és gazdasági előhaladásában maradandó nyomokat hagyott maga után. A község életében ma már igen fontos szerepet játszó fogyasztási és hitelszövetkezetnek megalapítója s haláláig szakértő vezére, kitartó munkása volt. A temetést a templomban Kelemen István esperes végezte a község lakóinak felekezetre való tekintet nélkül olyan nagy számú részvételével, hogy a közönségnek nagyobb része be se fért a templomba. Mindenki tisztelte és szerette. A sírnál többen beszéltek és méltatták az elhunyt érdemeit. Hitvestársa és nagy család, széleskörű rokonság gyászolja. Pihenése legyen csendes, emléke áldott!

„A gyertyát nem azért gyújtják meg, hogy elrejtsek véka alá, hanem, hogy a gyertyatartóra tegyék és fénylik mindennek, kik a háznál vannak.“ Máté V. 15.

„Boldogok, akik éheznek és szomjuhozak az igazságot, mert ők megelégtetnek.“ Máté V. 6.

„Egy magasabb lényről való eszme megvolt mindig, mióta az embernek eszméi vannak s ezek az eszmék voltak azok, melyek valami magas, mindeneken felülálló, láthatatlan és végtelen keresésére sarkalták az embert; aki van mindazon feltételek nélkül, melyek nélkül semmi más nem lehet s akinek az a lényege, hogy a világ alapelve legyen.“

ERŐSS LAJOS.

„Az Istenről való tudat lényünkön ép olyan kevésbé elválasztható, mint a világtudat és az öntudat.“

ERŐSS LAJOS.

Kérés.

A lapba szánt minden közlemény legkésőbb a hó 10-ig a felelős szerkesztő címére küldendő, Braşov, str. Dr. Babeş Nr. 1, valamint a pérzküldemény is.